

گزارش «فرهیختگان» از جایگاه نوآوری در صنایع دستی کشور

صنایع دستی در زیست‌بوم زندگی نمی‌کنند

زهرا فریدزادگان

روزنامه نگار

برخلاف اغلب صنایع بزرگ تولیدی که در حال حاضر به واسطه تحریم‌های ظالمانه و فشارهای سیاسی و اقتصادی موجود با مولفین جدی‌دست‌وپنجه‌نرم‌می‌کنند برای ادامه‌حیات‌نیازمند سرمایه‌گذاری‌های کلان هستند، صنایع دستی که ریشه در فرهنگ و سنت جامعه ایرانی دارد تا حد زیادی از تبعات این تحریم‌ها در امان است و فعالان آن می‌توانند به اقتضای شرایط اقتصادی و سیاسی فعلی با بهره‌گیری همه‌جانبه از ظرفیت‌های کشور، علاوه بر تحقق شعار رونق‌تولید، مسیر توسعه پایدار جامعه را هموار کنند. **با این حال، این هنر-صنعت که آثار مثبت اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی غیرقابل‌انکاری بر جامعه دارد، از مشکلات عدیده‌ای در همه بخش‌های خود رنج می‌برد؛ از فرایند طراحی و تولید گرفته تا توزیع و فروش، بازاربایی، برندسازی و صادرات صنایع دستی، دچار نقایصی هستند که به گفته کارشناسان عمدتاً ناشی از کاربردی نبودن محصولات این صنایع و عدم ورود نوآوری و فناوری در جامعه است، تا جایی که از این ایراد کلیدی به‌عنوان گلوگاه اصلی صنایع دستی کشور یاد می‌شود. فعالان این هنر-صنعت بارها تاکید کرده‌اند تولید محصولات صنایع دستی باید به‌صورت هدفدار به سمت تأمین نیاز جامعه حرکت کند و قابلیت عرضه در بازارهای جهانی را نیز داشته باشد. لذا با تدبیر خط‌مشی‌ها و اقداماتی برای دستیابی به مواد اولیه مناسب برای تولید صنایع دستی، تقویت فرآیندهای مرتبط با تولید، فروش و بازاربایی، تربیت تولیدکنندگان ماهر، نوسازی تجهیزات و ماشین‌آلات مورد استفاده، ارائه طرح‌های جدید و نوآورانه، سلیقه‌بایی و تولید صنایع دستی مطابق با سلیقه جامعه داخلی و خارجی و در نهایت فرهنگ‌سازی باید جایگاه صنایع دستی ارتقا یابد.**

حای خالی خلایق و نوآوری در صنایع دستی

عمده‌ترین مشکلات و چالش‌های موجود در حوزه صنایع دستی کشور از نگاه کارشناسان و فعالان این صنعت، مشکلات مربوط به طراحی و تولید، کمبود خلایق و نوآوری در تولید، متنوع نبودن محصولات و تشابه در طرح‌ها و الگوهای تولیدی، طراحی ضعیف و نامهارنگ بازار روز دنیا، عدم بهره‌گیری از الگوهای جدید و قدیمی بودن طراحی محصولات، تاکید صرف بر جنبه‌های هنری و تزئینی محصولات دستی و کاربردی نبودن آنها، تجهیزات نامناسب، سطح تکنولوژی پایین، عدم امکان تولید انبوه در زمان کوتاه به دلیل فقدان کارگاه‌های مدرن و مجهز، گران بودن مواد اولیه تولید و بالا رفتن قیمت تمام‌شده محصولات و گرانی ابزار تولید و کمبود این ابزار عنوان شده است. این حجم از مشکلات در صنعتی مانند صنایع دستی در حالی مطرح است که صنایع دستی به موجب برخورداری از ویژگی‌ها و مزایای متعدد به‌مثابه ابزاری مفید برای نیل به اهداف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی در اختیار دولت قرار دارد و وجود ۲۴۶ رشته صنایع دستی در کل کشور (۲۹۵ رشته فعال)

گفت‌وگو

مسئول مرکز مطالعات نظام سلامت بسیج دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

نصمیم گیران سلاطنت کشور واکسن‌های وارداتی را راستی آزمایی کنند

۴ پیشنهاد مرکز مطالعات نظام سلامت بسیج دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی برای توزیع واکسن کرونا

(Top 5 Offense Groups Defined)	Penalty Total	Number of Records
healthcare-related offenses	\$3,373,675,000	10
government-contracting-related offenses	\$1,161,001,892	23
safety-related offenses	\$104,004,655	10
competition-related offenses	\$63,466,568	6
environment-related offenses	\$4,582,054	19
Total:	\$4,712,210,359	74

صرفاً اقدام به پیش خرید واکسن کرده و تا به این لحظه تنها ۲۸ کشور مجموعاً با حدود ۱۱ میلیون دوز، تزریق واکسن‌سایون را انجام داده‌اند، همچنین باید به این مساله توجه کنیم که میانگین دوز تزریق‌شده واکسن در ایالات متحده آمریکا، ۱۲/۸ دوز به ازای هر ۱۰۰۰ نفر و میانگین جهانی ۱/۵ دوز بوده است.»

مسئول مرکز مطالعات نظام سلامت بسیج دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی اعلام داد: «تجربه رمدسیور پیش چشم ماست، به طوری که تبلیغات گسترده و فشار رسانه‌ای فراوان باعث شد در مدت کوتاهی این دارو به کشور وارد شده و حتی خط تولید آن نیز افتتاح شود، اما علی‌رغم تأیید اولیه FDA در خصوص کاربرد این دارو، سازمان جهانی بهداشت در نهایت اعلام کرد این دارو تأثیر چندانی در درمان کرونا ندارد. تجربه تلخ دیگر، موضوع واکسن آنفلوآنزا است، به طوری که نه تنها تلاش وزارت بهداشت برای واردات گسترده این واکسن در سال جاری، به علت تحریم‌های آمریکا به ثمر نرسید، بلکه ارز مصرف‌شده نیز برای مدتی در کشور ترکیه بلوکه شد. این‌ها نشان‌دهنده وضعیتی است که باید مدنظر تصمیم‌گیران سلامت باشد، لزوم راستی‌آزمایی واکسن‌های وارداتی است. با توجه به تجربه‌های تلخ موجود در حافظه تاریخی ملت ایران، لازم است واکسن وارداتی پیش از آغاز توزیع، توسط سازمان غذا و دارو راستی‌آزمایی شود. مردم مایه‌یاد دارند که خون‌های آلوده وارداتی از شرکت فرانسوی میرو، منجر به گسترش ویروس HIV در ایران شد، از سوی دیگر سابقه سیاه برخی شرکت‌های تولیدکننده نیز باید مدنظر قرار بگیرد، به‌عنوان مثال شرکت فایزر از سال ۲۰۰۰ تاکنون، بیش از ۴/۷ میلیارد دلار به علت تخلفات متعدد جریمه شده است، با توجه به این موضوع، اقتضای حکمرانی عقلانی، ایجاد سازوکار نظارتی جدی توسط سازمان مذکور جهت آزمایش و تأیید واکسن‌های وارداتی و همچنین شفافیت در این زمینه است.»

فراموش کرد که نوآوری و تعریف کاربری جدید با هدف کاربردی کردن محصولات و صنایع دستی مهم‌ترین مساله‌ای است که در این صنایع باید در نظر گرفته شود.»

صنایع دستی در اکوسیستم زندگی نمی‌کند

پرویز کرمی، دبیر ستاد فرهنگ‌سازی اقتصاد دانش‌بنیان و توسعه صنایع نرم و خلاق در گفت‌وگو با «فرهیختگان» با اشاره به اینکه صنایع دستی برگرفته از فرهنگ، اعتقادات، آداب و رسوم، تمدن، مذهب، باورهای ملی و دینی ماست، می‌گوید: «صنایع دستی یکی از صنایع اشتغالزا با ارزش افزوده بسیار بالا است که علاوه بر برخورداری از این مزایا، می‌تواند در زمینه صدور فرهنگ و تمدن ایرانی-اسلامی نقش مهمی ایفا کند. همچنین می‌تواند ثروت‌افزایی خوبی برای کشور باشد. این در حالی است که این صنعت پرقدرت، متأسفانه در حال حاضر از جایگاه مناسبی برخوردار نیست.» به گفته وی صنایع دستی ایران در حال حاضر در یک اکوسیستم باز نیست، بوم، زندگی نمی‌کند. بخش عمده‌ای حوزه صنایع دستی کشور به شکل هنرندم‌محوری و فردم‌محوری انجام می‌شود و در واقع فعالیت کار در یک سیستم سنتی اداره می‌شود. کرمی با اشاره به اختصاص یکی از شاخه‌های دوازده‌گانه و اصلی برنامه توسعه زیست‌بوم خلاق به صنایع دستی می‌گوید: «صنایع دستی نیز همانند بخش‌های دیگر زیست‌بوم فناوری نیازمند مراکز شتابدهی، نوآوری و مشاوره است. تأمین این نیاز در بستر زیست‌بوم فناوری موجب می‌شود اتصال میان علوم و دانش روز با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین به ارتقا و افزایش بهره‌وری در صنایع دستی کمک کند. برای این منظور مصوب شده است که در هر استان کشور یک خانه خلاق ایجاد شود تا در بستر آن، به مزیت‌های ملی و بومی منطقه توجه شود. علاوه بر اینکه صنایع دستی را به سمتی که دانشگاه‌ها به این حوزه ورود پیدا کنند هدایت کنند و موضوع استاد-شاگردی که در صنایع دستی مطرح است بتواند در مسیر درست خود مورد استفاده قرار گیرد و تکثیر پیدا کند. بدیهی است در این صورت صنایع دستی فراموش شده احیا خواهد شد و دانشگاه‌های کاربردی کشور که در این حوزه فعالیت کنند می‌توانند از فناوری‌های نوینی مانند نانو، لیزر، پرینترهای سه‌بعدی و... در تولید صنایع دستی استاندارد استفاده کنند.»

ضرورت ایجاد شتاب‌دهنده‌ها و مراکز نوآوری در صنایع دستی

وی با بیان اینکه شرکت‌های خلاق در حوزه صنایع دستی ایده‌های قابل توجهی ارائه می‌دهد، می‌گوید: «چندی پیش با شرکت خلاق‌ی مواجه شدیم که در زمینه قلمزنی روی پارچه فعالیت می‌کرد. قلمزنی روی پارچه شبیه چاپ سیلک روی پارچه است که هم پارچه را ارتقا داده بود و هم یک روش نوینی را در قلمزنی پارچه ابداع کرده بود که توانسته بود نقایص قلمزنی در طول تاریخ را رفع کند. این ایده در دل یک شرکت خلاق شکل

گرفته است و فعالان آن از یکی از صنایع ملی و بومی کشور استفاده کرده‌اند. مضاف بر این از بستر آی تی و فناوری‌های نرم برای بحث آموزش، بازاربایی، فروش، معرفی و عرضه نیز استفاده کرده و به‌طور کلی توانسته است در حوزه صنایع دستی، یک رویکرد جدید را در پیش بگیرد. با این تفاسیر اگر بتوانیم در صنایع فرهنگی و فناوری‌های نرم در حوزه‌های دوازده‌گانه آن که یکی از آنها صنایع دستی است، شتاب‌دهنده‌ها و مراکز نوآوری جدید ایجاد کنیم، بی‌شک خوشه‌ها و زنجیره‌های این حوزه شکل می‌گیرد و از زمانی که یک ایده به ذهن یک هنرمند خطور می‌کند، تا زمانی که این ایده به‌صورت خدمت یا محصول در حوزه صنایع فرهنگی آماده و بازار آن شناسایی و تقاضا تحریک شود و در نهایت محصول به فروش می‌رود، حرکت صنایع دستی در بستر نوآوری و فناوری ادامه پیدا می‌کند.» دبیر ستاد فرهنگ‌سازی اقتصاد دانش‌بنیان و توسعه صنایع نرم و خلاق با اشاره به اینکه معاونت علمی و فناوری به‌عنوان متولی زیست‌بوم فناوری و وظیفه تسهیل‌گری و تأمین زیرساخت‌های مورد نیاز را دارد، می‌افزاید: «صنایع فرهنگی و از جمله صنایع دستی باید در بستر بخش خصوصی شکل بگیرند تا بخش خصوصی بتواند صنایع خلاق را به اقتصاد تبدیل کند. بنابراین با توجه به اینکه صنایع دستی یکی از صنایع اشتغالزا و پردرآمد است، پیش از هرچیز مستلزم آسیب‌شناسی و شناسایی خلأها و کمبودهایی است که در بخش‌های مختلف این صنعت وجود دارد. این آسیب‌شناسی نیز باید توسط شتاب‌دهنده‌های بخش خصوصی انجام شود.»

صادرات ۲۰۰ میلیون دلاری صنایع فرهنگی و خلاق

به گفته وی در حال حاضر توسعه صنایع خلاق در معاونت علمی آغاز شده است. هدف از اجرای این برنامه تبدیل شکل هنرندم‌محوری و فردم‌محوری به شرکت‌محوری است. اساتید فن و هنرمندان این حوزه باید بدانند که برای رشد و ارتقا باید به سمت تبدیل شدن به شرکت خلاق حرکت کنند تا بتوانند از امکانات و تسهیلاتی که معاونت برای آنها در نظر گرفته استفاده کنند. در این راستا نیز هر شرکت خلاقی که محصول یا خدمت استاندارد داشته که قابلیت صادراتی داشته باشد، می‌تواند از تسهیلات کربود صادراتی معاونت با ۵۰ درصد یارانه استفاده کند. توانمندسازی، آموزش، ارائه مشاوره و ارائه تسهیلات مختلف نیز از اقداماتی است که در قالب طرح توسعه صنایع خلاق توسط معاونت انجام می‌شود تا صنایع دستی هرچه سریع‌تر جایگاه واقعی خود را در هنر-صنعت این کشور بیابد. کرمی می‌افزاید: «در حال حاضر سه صندوق ویژه صنایع خلاق و فرهنگی با عنوان صندوق سپهر، صندوق صنایع خلاق و صندوق نوآوری اجتماعی شکل گرفته است که تسهیلات لازم به شرکت‌های خلاق را جهت توسعه بازار ارائه می‌دهد. همچنین خانه‌های خلاق در استان‌های خراسان رضوی، سیستان و بولجورستان، کردستان، کرمانشاه، تهران شکل گرفته است.» وی با اشاره به توانمندسازی شرکت‌های خلاق برای ورود به بازارهای جهانی و صادرات محصولات‌شان نیز می‌گوید: «در حال حاضر آمار تفکیک‌شده‌ای از میزان صادرات صنایع دستی خلاق وجود ندارد اما اکنون حدود ۲۰۰ میلیون دلار در حوزه صنایع فرهنگی و خلاق صادرات انجام می‌شود.»

قاچاق واکسن و عرضه غیرقانونی آن با قیمت‌های نجومی خواهیم بود.

از این رو تکمیل و همگام‌سازی هرچه سریع‌تر پرونده الکترونیک سلامت و سایر سامانه‌های مرتبط با داده‌های الکترونیک سلامت مساله مهمی است، چراکه نقش بسزایی در شناسایی گروه‌های خطر و توزیع عادلانه واکسن دارد.»

مسئول مرکز مطالعات نظام سلامت بسیج دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی تصریح کرد: «چهارمین پیشنهاد ما نیز مدیریت صحیح اطلاع‌رسانی درباره واکسن‌سایون و پرهیز از تناقض‌گویی‌های فراوان و مرجعیت چندگانه رسانه‌ای است.

طبق گفته کارشناسان با واکسن‌سایون حداقل ۷۰ درصد جمعیت می‌توان به ایمنی جمعی دست یافت، اما باید توجه داشت که رسیدن به این درصد است واکسن‌سایون ماه‌ها به‌طول خواهد کشید، در این مدت ادامه رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی و همچنین ادامه اعمال محدودیت‌ها توسط ستاد ملی مقابله با کرونا الزامی است.»

افضلی تصریح کرد: «حتی افرادی که در ماه‌های آتی نیز واکسن دریافت کرده‌اند، باید به رعایت دستورالعمل‌ها ادامه دهند؛ چراکه هرچند خود نسبت به بیماری مصون خواهند بود؛ اما ممکن است عامل انتقال به سایرین باشند.»

این فعال دانشجویی با اشاره به اهمیت فوق‌العاده اعتماد به تولید ملی در مدیریت فضای روانی جامعه گفت: «به گواه متخصصان، کنترل همه‌گیری بدون اقتناع افکار عمومی غیرممکن است.

توجه به این موضوع که ۹۷ درصد از داروهای مورد نیاز در داخل تولید می‌شوند و بیش از ۸۰ درصد از واکسن‌های اجباری کشور (مانند فلج اطفال، سرخک، سرخچه و واکسن سه‌گانه) منشأ به‌عنوان ساخت ایران هستند، زمینه‌ساز این اعتماد خواهد بود، از سوی دیگر ورود یکی از شرکت‌های تولیدکننده واکسن به فاز اول کارآزمایی بالینی، دلیل دیگری بر اثبات این توانمندی است.»

تاییده‌های لازم و فراهم بودن امکان واردات می‌توانند گزینه مناسبی برای واردات واکسن باشند. در این خصوص لازم است دولت و بانک مرکزی نسبت به تأمین باقی‌مانده ارز درخواستی وزارت بهداشت جهت اختصاص به این موضوع، اقدامات لازم را انجام دهند.

مساله مهم دیگر اینکه لازم است تا مسئولان مربوطه شفاف‌سازی لازم را در خصوص جزئیات اهدای ۱۵ هزار دوز واکسن از یک خیریه آمریکایی انجام دهند.» مسئول مرکز مطالعات نظام سلامت بسیج دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی بیان داشت: «یکی دیگر از چالش‌های اساسی در بحث واکسن، پس از تولید یا واردات آن، نظام توزیع خواهد بود؛ در صورتی که وزارت بهداشت از هم‌اکنون در این خصوص برنامه‌ای تدوین نکند؛ بلاشک در آینده‌ای نزدیک مشکلات انبوهی گریبانگیر نظام سلامت خواهد شد.

به عبارت دیگر اگر واکسن‌سایون کرونا، به شکل ناعادلانه و تبعیض‌آمیز اجرا شود منجر به بروز نارضایتی در میان مردم و هدررفت منابع خواهد شد. در مقابل توزیع کارآمد آن، اعتمادزا و دستاورد بزرگی تلقی می‌شود؛ در این راستا، مرکز مطالعات نظام سلامت چهار پیشنهاد زیر را برای مدیریت توزیع واکسن کرونا ارائه می‌دهد.

پیشنهاد اول؛ تدوین و اعلام عمومی هرچه سریع‌تر دستورالعمل تزریق واکسن برای گروه‌های پرخطر به همراه نظام اولویت‌بندی است، مورد دوم؛ راه‌اندازی سامانه‌ای شفاف است که در آن میزان دوز دریافتی دانشگاه‌های علوم پزشکی، مراکز بهداشتی، مراکز خصوصی و... مشخص شده باشد.

مورد سوم؛ به‌روزرسانی آخرین وضعیت واکسن‌سایون گروه‌های مختلف جمعیتی و رهگیری شماره سریال هر واکسن براساس کد ملی است که می‌تواند از اقدامات موثر در جهت اعتمادافزایی و مبارزه با فسادهای احتمالی تلقی شود.»

او گفت: «نکته مهم دیگر اینکه اگر واردات و توزیع واکسن در سطح کشور به‌صورت غیرشفاف و از مسیرهایی غیر از سازمان غذا و دارو انجام شود، بدون شک شاهد